

Opinions d'Orson Welles sobre *El tercer home*

Entrevista de Peter Bogdanovich

(Ciudadano Welles
Orson Welles
Peter Bogdanovich
Ediciones Grijalbo, S.A.
Barcelona, 1994)

Peter Bogdanovich: Malgrat les males notícies relacionades amb *Macbeth*,¹ durant quatre anys vares treballar com a actor en pel·lícules d'altres directors per finançar i rodar *Othello*. Crec que la millor de totes aquelles obres va ser *The Third Man* (*El tercer home*)... Fins i tot aquella la vares fer per *Othello*, no és així?

Orson Welles: Sí, hauria tingut una tercera part d'aquesta pel·lícula si no hagués necessitat doblers en metàl·lic.

PB: A més de fer el paper de Harry Lime, què més vares en aquella pel·lícula?

OW: En vaig escriure el meu paper...

PB: Fins a la darrera paraula?

OW: Carol Reed és el tipus de director disposat a usar qualsevol idea que hom li ofereixi. Vaig tenir unes idees per al diàleg i a Carol li varen agradar. No obstant això, he de dir que, excepte una contribució meva més aviat petita, la història és deguda a Graham Greene, algú amb qui és impossible competir-hi. I la idea bàsica, tot i que no figura als crèdits, va ser d'Alex Korda.

PB: Que la va produir.

OW: Sí, és l'única pel·lícula que Alex i jo hem fet plegats.

PB: Tens res a veure amb els escenaris definitius i les preses de la pel·lícula?

OW: Tan sols algunes idees, com són els dits que es veuen a través d'una graella.

PB: Què n'has de dir, de la primera escena en què ets vist per l'escletxa de la porta?

OW: Era una proposta en tots els sentits de Carol. Tenia una segona unitat petita disposada especialment per a aquests tipus de rodatges i, en acabar el dia, miràvem el que havia filmat i ho repetíem nombroses vegades fins que creia que estava bé.

PB: Va ser una proposta teva la darrera escena al funeral?

OW: No, no ho va ser. Va ser una gran presa ideada per Carol... no per Greene ni qualsevol altre. És una idea meravellosa. Jo era al rodatge de l'escena. M'agradaria poder dir que hi vaig contribuir, però simplement mirava com la filmaven.

PB: La pel·lícula pareix que té moltes influències teves... segurament perquè al repartiment hi havia l'actor Joseph Cotten.

OW: Va ser una pel·lícula de Carol, Peter, i de Korda.

PB: Bé, tu hi fas un paper petit, però ets el que predomina al record que finalment un conserva de la pel·lícula.

OW: Això és a causa del paper... Cada frase al guió es refereix a Harry Lime. No hi ha ningú que parli de cap altra cosa al llarg de deu bobines de pel·lícula. I després apareix aquella presa en l'escletxa de la porta... quina gran entrada per a una estrella! Al teatre, com ja saps, a les velles estrelles glorioses no els agrada sortir a l'escenari fins als final del primer acte. *Mister Wu* n'és un exemple clàssic i, fins tot, una vegada en vaig fer el paper. Tota la resta d'actors van d'una banda a l'altra de l'escenari durant gairebé una hora i demanen en veu alta: "què passarà quan arribi el senyor Wu?", "com és aquest senyor Wu?", de manera successiva. Finalment, se sent un gran gong i lentament, damunt un pont xinès, apareix el senyor Wu en persona, vestit de mandarí. Flor de Melicotó, o com sigui que es digui la protagonista, s'inclina amb el rostre cap avall i un gran nombre de coolies crida "Senyor Wu!". Cau el teló. Els espectadors s'enfurismen i tothom diu: "Aquest, que fa el paper del senyor Wu, no és un gran actor?" Aquest sí que és un gran paper per a qualsevol actor! El que sí que importa en aquest tipus de papers no és quantes línies dius, sinó que siguin més aviat poques. El punt culminant és la quantitat de frases que et dediquen els altres actors. Es tracta simplement d'un paper d'estrella vehicle. Tot el que s'ha de fer és desplaçar-se, com Jean Gabin en la darrera època de la seva carrera, ara estipula per escrit als contractes que no ha de tenir l'exigència d'encorbar-se mai... literalment!

Davall la roda de Ferris a The Third Man, Harry Lime pronuncia el seu discurs més famós. El va escriure Orson (i així és reconegut al guió de Greene que va ser publicat):

LIME (a Holly Martins, interpretat per Joseph Cotten):... I no siguis tan pessimista... Al cap i a la fi no és tan horrible. Tu saps el que ha dit aquell individu: a Itàlia, durant trenta anys, en el temps dels Borja, hi va haver guerres, terror, assassinats i vessament de sang... però també hi hagué Miquel Àngel, Leonardo da Vinci i el Renaixement. A Suïssa hi hagué amor fraternal, cinc-cents anys de democràcia i pau. I què produïren?... El rellotge de cucut.

PB: El teu discurs a la roda sobre Suïssa i el rellotge de cucut és tan convincent que tots els espectadors semblen estar d'acord amb tu malgrat que siguis el "dolent" de la pel·lícula.

OW: Quan es va distribuir la pel·lícula, els suïssos, molt amablement, em varen fer saber que ells no feren mai el rellotge de cucut... Aquest tipus de rellotges prové de la Selva negra, a Baviera.

PB: És cert que tu, sense saber qui era, vares fer fora lady Elen² del plató?

OW: No sense saber-ho. Aleshores Clarissa Churchill no estava casada amb Eden; feia publicitat a favor d'Alex, al qual li agradava tenir en

nòmina tota la gent que estava de moda... Un dia Clarissa va arribar amb tot un grup d'amics de l'alta societat per visitar el plató i no estaven aturats ni en silenci. Carol era massa amable i massa anglès per dir-los que no diguessin res, així que jo ho vaig fer per ell. No la vaig fer fora, però se'n va anar i això va ser el final de la nostra amistat. Em sap greu que fos d'aquesta manera.

PB: Molta de gent encara t'associa amb el paper de Harry Lime.

OW: En tots els aspectes, la pel·lícula va batre totes les marques conegudes i semblava que la gent embogia. Anaves a qualsevol lloc i només senties aquella cítara. Per aconseguir que David Selznick ens cedís Cotten i Alida Valli, Korda va haver d'acordar que cedia a Selznick la distribució als Estats Units. D'aquesta manera, la pel·lícula va arribar al públic nord-americà amb els rètols "David O. Selznick presenta/ Una producció de David O. Selznick/ Produïda per David O. Selznick". Tot el que va fer David es va reduir a cedir a Alex dos actors. Va ser Alex la persona que va somiar tot el projecte i, en el sentit ple de la paraula, la que el va produir. Però la glòria va ser per a David.

Un dia jo estava assegut amb tots dos, dos anys després de l'estrena de la pel·lícula, quan tot Europa vibrava amb els acords del tema musical, i Alex va dir:

Mira, David, no vull morir-me abans que tu.

Oh! I això per què?

I Alex li va respondre:

Perquè no vull que un vespre puguís venir fins al cementiri i esborris el meu nom de la làpida de la tomba.

Entrevista d'André Bazin, Charles Bitsch i Jean Domarchi

(publicada al núm. 87-*Cahiers du Cinéma*,
setembre de 1958)

André Bazin: A *The Third Man* vàreu tenir una participació semblant a la de *Journey Into Fear* (*Istanbul*)?

Orson Welles: Encara hi vaig participar més. M'estimaria més que no em fes preguntes sobre aquest tema perquè és una mica delicat. Jo no n'era el productor, però en el cas de *Journey Into Fear* sí que ho era i, per això mateix, sé que puc contar-li el que hi vaig fer.

AB: Fa la sensació que vàreu dirigir íntegrament algunes seqüències, com la de la roda.

OW: Dirigir és una paraula el sentit de la qual cal explicar. Tot el problema rau en el fet de saber qui prendrà la iniciativa. Primer, no m'agradaria fer entendre que vull llevar-li mèrits a Carol Reed; segon, és, sens cap dubte, un director molt competent, i tercer, tenim un punt en comú: si qualche cosa ocorre al plató, si algú fa una in-

dicació bona, Reed s'eclipsa a favor del creador de la idea. Li agrada veure la manera com es crea quelcom nou i no pretén mai obstaculitzar, com fan molts d'altres directors mediocres. Però m'és violent parlar de la pel·lícula, he procurat ser-ne discret i ara em molestaria... L'única cosa que us diré és que vaig escriure tot el paper de Harry Lime perquè un dia, com qui no vol la cosa, em va venir tota aquella història tan enginyosa. No vaig ser l'autor del gag del cucut, el vaig trobar un obra hongaresa. Ara bé, si us hi fixeu bé, cada obra hongaresa és un plagi d'altres obres, de manera que, a qui s'ha d'atribuir la paternitat del gag? De petit ja havia sentit aquest acudit, no exactament igual, però gairebé. És un acudit molt antic. I el que és més graciós és que els reltotges de cucut es fabriquen a la Selva Negra i no a Suïssa.

AB: Hi ha un parentiu marcat entre Harry Lime i la resta dels personatges que heu fet...

OW: Com ja us he dit, vaig ser jo l'encarregat d'escriure tot el que està relacionat amb aquest personatge, el vaig crear en tots els aspectes, era més que un paper per a mi. Harry Limes és, evidentment, part de la meua obra. A més a més, és un personatge shakesperià, és parent proper del bastard del rei Joan.

AB: De tots els personatges que heu interpretat, Harry Lime és el que té el caràcter que més se sembla a vós, no respecte de la personalitat privada, però sí quant a la personalitat estètica.

OW: Doncs em sembla una reflexió molt curiosa perquè és justament l'únic paper que he interpretat sense maquillatge.

AB: Estàveu maquillat a *The Lady from Shanghai*?

OW: Sí, duia maquillat un trosset del nas. Psicològicament sempre he necessitat amagar-me una mica.

AB: I quan fèieu de Harry Lime no anàveu maquillat?

OW: No. Per un actor té una importància cabdal. Per algú que no ho sigui pot no tenir-ne cap. Però per a un actor de composició, un paper que s'ha d'interpretar sense maquillatge és un fet fantàstic.

AB: Per tant, el maquillatge és molt important?

OW: Sí, perquè m'agrada amagar-me. Realment és un camuflatge. No m'agrada veure'm a pantalla i quan faig de director he de veure tots els *rushes*. Per tant, quan estic més maquillat, menys em reconec i així és més fàcil tenir-ne una idea objectiva. Vull amagar la meua pròpia imatge perquè no m'agrada gens veure-la. ■

NOTES DEL TRADUCTOR

(1) Welles va haver de retirar la pel·lícula just abans de la projecció prevista al Festival de Cinema de Venècia per ordres de l'ambaixador nord-americà, la qual cosa provocà la reacció furiosa i sarcàstica del públic.

(2) Clarissa Churchill (1920), germana petita de Winston Churchill, es va casar el 1952 amb sir Anthony Eden, primer ministre britànic entre el 1955 i el 1957.